

Sociologický průzkum projektu OPLZZ/5.1./51.00038

Závěrečná zpráva z celostátního výzkumu provedenou agenturou STEM, komparace s poznatky vlastního šetření ve středočeském kraji v roce 2011

1. Cíle šetření

Z průzkumu uskutečněného v roce 2011 můžeme ocitovat:

„Odstranění či zmírnění překážek ve sladění rodinného a pracovního života zaváděním (propagací) nových forem péče o předškolní děti, kterými jsou míněny tzv. miniškolky a vzájemná rodičovská výpomoc – si vyžádal mimo jiné, nejen důkladné seznámení s praxí a analogickými formami péče o děti v zahraničí, ale i poznání či ověření předpokladů jejich úspěšného zavádění v České republice“.

Pro ověřovací sociologické šetření, které bylo svěřeno profesionální agentuře STEM, bylo třeba učinit dílčí korekce (vzhledem k vývoji legislativního procesu již nemluvíme o miniškolkách, ale o dětské skupině). Ekonomicky výhodné zařazení našich otázek k problematice nových forem péče o předškolní děti do standardního, tzv. omnibusového šetření STEM, s určitými modifikacemi otázek bylo provedeno tak, aby byl zachován jejich původní účel a smysl.

Nezpochybnitelnou předností výzkumu uskutečněného profesionální agenturou je přitom kromě celostátního záběru i záruka reprezentativnosti, umožněná tazatelskou sítí a uplatněním kvótního výběru.

2. Metodika, složení výzkumného souboru v sociologickém šetření v dubnu 2013

K metodice pouze tolik: možnost připojení stěžejních otázek dotazníku ke standardnímu terénnímu šetření, uskutečňovaném každý měsíc agenturou STEM přinesla již výše naznačené významné přednosti:

- standardní reprezentativnost výzkumného souboru dle hlavních demografických znaků
- neomezení šetření pouze na Středočeský kraj
- standardní statistickou analýzu získaných dat

2.1. Demografická struktura výzkumného souboru – 1005 respondentů

Věk:

18 až 29 let	21,3
30 až 44 let	30,8
45 až 59 let	23,9
60 a více let	24,0

Pohlaví:

Muž	47,5
Žena	52,5

Vzdělání?

Základní bez vyučení	12,4
Vyučen(a) bez maturity	35,8
Maturita	36,2
Vysoká škola	15,5

Rodinný stav?

Svobodný(á) a žiji sám(a)	18,8
Svobodný(á) a žiji s družkou (druhem)	10,7
Ženatý/vdaná poprvé	41,8
Ženatý/vdaná opakovaně	7,7
Rozvedený(á) a žiji sám(a)	8,5
Rozvedený(á) a žiji s družkou (druhem)	4,9
Ovdovělý(á) a žiji sám	7,0
Ovdovělý(á) a žiji s družkou (druhem)	0,6

Velikost obce:

Vesnice do 999 obyvatel	13,1
Obec 1 000 – 1 999 obyvatel	8,4
Obec s 2 000 – 4 999 obyvateli	10,3

Město s 5 000 – 19 999 obyvateli	18,7
Město s 20 000 – 49 999 obyvateli	14,9
Město s 50 000 – 90 000 obyvateli	9,3
Velkoměsto nad 90 000 obyvatel	25,2

Kraj:

Praha	12,2
Středočeský	10,6
Jihočeský	6,5
Plzeňský	4,1
Karlovarský	2,2
Ústecký	8,6
Liberecký	3,3
Královehradecký	5,5
Pardubický	5,0
Vysočina	5,8
Jihomoravský	10,4
Olomoucký	6,8
Zlínský	5,3
Moravskoslezský	13,7

Výsledky získané (mírně) modifikovanou sadou otázek tak můžeme rozšířeným způsobem komparovat s výsledky z roku 2011 za Středočeský kraj (s jistou obezřetností, neboť tříděním dle příslušnosti respondenta ke kraji za soubor STEM 2013 může dojít k nedostatečné četnosti, k ne dost validním výsledkům), nejen s výsledky výzkumu STEM z dubna 2013 za tentýž region, ale přihlížet i k celkovým výsledkům za celou ČR. Tím obraz situace a eventuální náznak trendů ve sledované problematice ve Středočeském regionu obohacujeme o poznání míry obecnosti jednotlivých šetřených aspektů (mimo–středočeští respondenti vlastně tvoří referenční soubor).

3. Výsledky meritorních otázek

Doby nástupu matek do zaměstnání po narození dítěte

SČ kraj 2011			STEM 2013 (šetření za ČR)					
	ženy	Muži		ženy	Muži	SČ kraj	ČR	
Do 1 roku	6,0	2,5		Do 1 roku	1,6	1,2	3,9	1,5
Do 2 let	12,8	9,9		Do 2 let	7,5	8,1	3,3	7,7
Do 3 let	42,3	44,6		Do 3 let	19,2	13,7	9,2	17,2
Do 4 let	23,0	24,8		Do 4 let	36,7	37,6	51,4	37,1
později	15,8	18,2		později	12,2	18,0	22,0	14,3
				Dosud nepracuje (2013)	22,7	21,3	10,2	22,2

Je-li hlavním těžištěm projektu mapování zájmu mladých matek (otázku zodpovídali i muži, i když jejich rodičovská role v péči o děti předškolního věku se, alespoň zatím, podstatně liší). Pak je třeba se nejprve seznámit s aktuálním stavem v navracení matek do zaměstnání.

3.1. Doby nástupu do zaměstnání po nástupu dítěte

Dílčí modifikace otázky (přidaná varianta – „dosud nepracovala“ přesnou statistickou komparaci mírně narušuje, přesto lze konstatovat, že k žádnému výraznému posunu u doby nástupu do zaměstnání nedošlo, resp. nedochází – naopak aktuální výsledky v celostátním měřítku prokazují menší podíly brzkých návratů, než jaké naznačovalo dílčí šetření v roce 2011. Určitou brzdící roli je možno apriori spatřovat nejen v nedostatečných možnostech svěřit malé dítě (za přijatelných finančních podmínek) do péče ať klasických institucí, nebo alternativních zařízení, ale i vyšší míra nezaměstnanosti, nedostatek volných míst. Považovat ostatně malý podíl nástupů do zaměstnání ve velmi raném období po narození dítěte (z hlediska jeho potřeb) samo o sobě za negativní, by sotva bylo rozumné – jestli je třeba

takové nástupy usnadňovat, pak jen v tom případě, že péče náhradní bude splňovat „parametry“, na kterých se shodnou matky (rodiče) i odborníci.

3.2. Hodnocení stávajících možností v zajišťování péče o předškolní děti

Bez ohledu na to, zda se jedná o péči v „klasických“ zařízeních, nebo jde i o jiné formy, výsledky za Středočeský kraj v roce 2011 byly výrazně nepříznivé, a jak dokládají údaje aktuálního výzkumu, situace zůstává podobně neuspokojivá – jak ve Středočeském kraji, tak v podobné míře jako v rámci celé ČR. Jako zcela dostatečné jsou tyto možnosti hodnoceny jen malým podílem respondentů, celkem převažuje hodnocení negativní.

Stávající možnosti zajišťování péče o předškolní děti

SČ kraj 2011			STEM 2013 (šetření za ČR)				
	ženy	Muži		ženy	Muži	SČ kraj	ČR
Zcela dostatečné	5,6	3,5		5,2	5,9	6,2	5,6
Spíše dostatečné	37,5	31,0		23,8	22,0	20,4	22,9
Spíše nedostatečné	43,1	40,8		38,0	32,6	41,0	35,3
Zcela nedostatečné	13,8	24,7		20,3	16,3	22,5	18,4
Nevím, nezajímám se (jen rok 2013)				12,7	23,2	9,9	17,7

K jistým dílčím změnám sice dochází (resp. jsou určité náznaky takových tendencí) nicméně dva roky nejsou dostatečně dlouhou dobou pro výraznější posun. Aktuální šetření potvrzuje, že jak ve Středočeském kraji, tak v jiných regionech, či v rámci celé ČR, převažuje ve veřejnosti stejně kritické hodnocení, jako bylo to, zaznamenané v předchozím výzkumu v roce 2011. **Výrazné potvrzení přetrvávající nedostatečnosti možností péče o předškolní děti ve stávajících zařízeních znamená, že o potřebě rozšiřování, či zavádění alternativních možností nelze pochybovat.**

3.3. Představy veřejnosti o potřebnosti státní podpory, rozšiřování možností pečovatelských služeb o předškolní děti

Podmínky pro sladění rodinného a pracovního života matek po narození dítěte jsou natolik důležitým společenským fenoménem, že by bylo nerozumné ponechávat tento aspekt živelnému vývoji. Stát svoji sociální politikou přirozeně do této situace ingeruje, stejně tak má smysl a význam i zjišťování preferencí, postojů veřejnosti k této otázce – v jaké míře je třeba, aby stát podporou, event. zaváděním nových forem péče o předškolní děti, usnadňoval matkám malých dětí nástup do zaměstnání.

3.3.1. Jak a co by stát v oblasti péče o děti předškolního věku měl podporovat

V roce 2011 postoje k potřebnosti rozšíření zmiňovaných možností adekvátní péče o předškolní děti vyzněly velmi naléhavě.

Potřebnost rozšiřování možností péče o předškolní děti

ženy % | muži %

velmi potřebné	33,3	31,7
dosti potřebné	44,9	34,4
neumím posoudit	21,1	29,1
málo potřebné	3,8	2,6
nepotřebné	1,1	2,1

Mimo jiné vývojem, peripetemi legislativního procesu v problematice prosazování nových forem péče se ukázalo hodným původní otázku rozšířit, modifikovat. **Modifikovaná otázka uplatněná v dotazníku v roce 2013 konkrétně specifikovala pět v úvahu přicházejících variant forem péče o předškolní děti. (respondenti udávali místo potřebnosti míru důležitosti, což je možno chápat prakticky jako synonymum, na škále od : 1 = velmi důležité, po 4 = zcela nedůležité a 5 = neznám, neumím posoudit)**

Představy veřejnosti o potřebnosti státní podpory různých variant péče o předškolní děti

		1	2	3	4	5
Státní, obecná zařízení pro děti do 3 let, jesle	ČR	35,1	36,6	14,6	5,9	7,8
	SČ kraj	36,6	40,6	13,5	3,7	5,6
Podnikové školky nebo jesle	ČR	29	43,1	14,7	5,2	7,9
	SČ kraj	27,3	44,5	11,9	9,8	6,5
Vzájemná rodičovská výpomoc, tj. pravidelná	ČR	14,9	34,9	23,8	9	17,3

placená péče o max 3 děti v domácnosti toho, kdo službu poskytuje a zároveň se stará o vlastní dítě	SČ kraj	10,2	37,6	31,5	8,9	11,7
Dětské skupiny, tj. soukromá zařízení péče o děti v různých velikých skupinách	ČR	13,2	36,8	25,3	9,4	15,3
	SČ kraj	11,2	35,4	34,7	7,8	10,9
Výstavba nebo rozšiřování mateřských škol	ČR	48,5	35,4	8,5	1,9	5,6
	SČ kraj	61,4	26	4,4	3,6	4,6

3.3.2. Srovnání kladných postojů k potřebnosti jednotlivých forem (součet velmi a celkem důležité)

Středočeský kraj 2011 (%) | ČR 2013 (%)

státní obecná zařízení ...	77,2	71,7
podnikové školky nebo jesle	71,8	72,1
vzájemná rodičovská výpomoc ...	47,8	49,8
dětské skupiny	46,6	50
výstavba nebo rozšiřování MŠ	87,4	83,9

Rozdíly v přisuzované důležitosti v podpoře jednotlivých variant forem péče o předškolní děti přehledněji vyplývají z uvedeného srovnání součtu variant „velmi důležité a spíše důležité“:

Rozdíly v postojích veřejnosti ve Středočeském kraji ve srovnání s celostátní situací nejsou nijak závažné. **Alternativní formy, tedy jak DĚTSKÉ SKUPINY, tak VZÁJEMNÁ RODIČOVSKÁ VÝPOMOC, získaly sice menší, než „klasické“ formy, ale přesto dosti silnou podporu okolo poloviny dotázaných.**

V míře důležitosti přisuzované podpoře (státní politikou) rozšiřování, či zavádění různých forem péče o předškolní děti se jednoznačně zrcadlí společností silně pocítovaný deficit v oblasti významné m.j., pro sladování rodinného života s životem pracovním.

- **Nepřekvapuje, že přisuzovaná důležitost se nejvíce koncentruje u „klasické formy“ – výstavba, či rozšiřování mateřských škol – tedy instituce, která je zažitá, s jejímiž plusy i mínusy jsou lidé tak, či onak srozuměni. U nových forem je to samozřejmě jiné – jistá opatrnost, případně skepse k něčemu novému, ne zcela vyzkoušenému se sotva může neprojevit. Jestliže přesto prakticky každý druhý respondent považuje podporu zavádění forem jakou je VZÁJEMNÁ RODIČOVSKÁ VÝPOMOC, či soukromých zařízení jako DĚTSKÁ SKUPINA za spíše, nebo velmi důležité, svědčí to o dostatečně silném zájmu o zřetelné podpoře příslušné aktivity ve státní sociální politice.**

Pokud jde o souvislost se sociodemografickými znaky, neprokázaly se prakticky žádné výrazné rozdíly v postojích mužů a žen, ani výše vzdělání v tomto směru výrazně postoje nediferencuje - v určité míře se vzdělání projevuje v o něco větší podpoře vzájemné rodičovské výpomoci u VŠ respondentů (velmi, nebo spíše důležité uvedlo 55,2 % VŠ respondentů, zatímco dotazovaní se ZŠ 43,3 %). **Je pozoruhodné, jak obdobně je podpora jednotlivých variant péče o předškolní děti vyjadřována různými segmenty společnosti (ani věk, ani rodinný stav postoje zřetelně nediferencuje). Jde zjevně o problematiku, která je poměrně univerzálně nahlížena v celém společenském spektru.**

3.4. Preference podpory zařízení – formám péče o předškolní děti – v redukované formě (volba jedné nejdůležitější varianty)

Pro určité zpřesnění sledovaných postojů byla respondentům v roce 2013 předložena ještě otázka na osobní preferenci (důležitost podpory jednotlivých možných variant) – v tomto případě se výše předpokládaná opatrnost vůči NOVÉMU projevila ještě o něco výrazněji:

(výzkum STEM 2013)

Volba varianty v %:

- zařízení pro děti do tří let (jesle)	15,2
- podnikové školky, nebo jesle	18,2
- vzájemná rodičovská výpomoc	6,6
- dětské skupiny	3,0
- výstavba, nebo rozšiřování mateřských škol	57,1

Jestliže v apriorní podpoře jednotlivých forem se míra prisuzované důležitosti (velmi + spíše) prokázala v rozsahu více než čtyř pětina respondentů pro mateřské školy, zatímco zhruba polovinou respondentů pro vzájemnou rodičovskou výpomoc, či dětskou skupinu (tedy ne nijak markantně rozdílně), pak v případě omezení volby na jednu variantu, je příklon k tradiční zavedené formě relativně o dost výraznější.

I pro volbu nejdůležitější varianty pečovatelské formy platí, že v postojích jednotlivých segmentů společnosti se vyskytly jen nepodstatné rozdíly. Například ve volbě nových forem se nejvyššími podíly vyznačuje skupina VŠ a i tam spíše jen mírně nadprůměrná.

	VŠ	Celý soubor
- Zařízení pro děti do tří let – jesle	23,8	18,2
- Vzájemné rodičovská výpomoc	9,9	6,6
- Dětská skupina	5,4	3,0
- Výstavba, rozšiřování MŠ	48,7	57,1

Že uvedené nové formy péče se většímu ohlasu těší u populace s vyšším vzděláním, jistě nepřekvapuje, je to v souladu s pracovní hypotézou.

Pokud jde o určitý nepoměr mezi podporou klasické formy péče o předškolní děti (MŠ, jesle...) a uvedených dvou alternativních forem, je třeba dodat, že možná stejně, nebo ještě větší roli než zmiňovaná obezřetnost vůči NOVÉMU přitom hraje nedostatečná informovanost, či do veřejnosti prosakující informace o složitosti v procesu formování výsledné legislativně ošetřené podoby zákonodárci projednávaných nových forem péče o předškolní děti. Vyznění projektu a aktivity s ním spjaté by mohly situaci pozitivně ovlivňovat.

3.5. Specifické aspekty postojů k novým formám péče o předškolní děti.

Adekvátně postihnout vnímání (postoji vyjádřené) něčeho NOVÉHO, není jednoduché a výsledek preferencí může zavádět. Proto je často vhodné identifikovat postoje více než jednou otázkou – mohou se projevit významné diference. Ne každá otázka „testuje“ postoj stejně.

3.5.1. Potenciální zájem o využití nových forem péče

Pokud jde o vzájemnou rodičovskou výpomoc, tak v roce 2011 ve Středočeském kraji byl výzkumem konstatován až překvapivě výrazný zájem:

	ženy	muži
rozhodně ANO	21,90%	21,70%
pravděpodobně ANO	24,00%	25,90%
ANO, v případě přesvědčení, že péče splňuje osobní nároky	44,60%	43,40%
spíše NE	9,10%	9,00%
určitě NE, přednost bych dala/dal jinému řešení	0,50%	0,0

Je nutno brát v úvahu, že v průzkumu uskutečňovaném bez možnosti využít standardní tazatelskou síť a dodržet pravidla přísně kvótního výběru, lze předpokládat, že v souboru byla relativně silněji zastoupena složka veřejnosti s reálnou, či dokonce akutní potřebou pečovatelských zařízení o předškolní děti, navíc ve venkovském terénu, kde výstavba, či rozšiřování jeslí a mateřských škol nebylo možno příliš předpokládat. Lze též usuzovat, že určitou roli mohla hrát okolnost, že – díky distribuci dotazníků pečovatelkami naší organizace - byla dotazovaným detailněji vysvětlena zamýšlená podoba a smysl vzájemné rodičovské výpomoci.

Vzhledem k větší míře zdrženlivosti konstatované u výsledků celostátního šetření v roce 2013 se výraznější příklon nečekal. Podíl pozitivních odpovědí je v tomto případě však docela významný. V tomto výzkumu byla otázka formulována: „pokud máte (měl, měla byste) dítě předškolního věku a měl/a možnost využít alternativní formy péče o malé děti, využil/a byste ji?“ Z respondentů, kterých se otázka týkala, odpovědělo:

Zájem o využití alternativních forem péče – výzkum 2013

- určitě ano	6,8
- spíše ano	30,4
- spíše ne	30,0
- určitě ne	11,7
- nevím, nemohu posoudit	21,0

Aktuální postoj k novým formám péče se tak jeví vůči výsledku z průzkumu v roce 2011 sice jako zdrženlivější, nicméně prokazuje dostatečnou míru zájmu (blíží se dvěma pětina), přičemž jednoznačně odmítavé stanovisko vyjadřuje jen malá část souboru.

I v tomto případě platí, že v postojích skupin dle věku, vzdělání, velikosti bydliště se neprojevily žádné podstatné diference – snad jen s výjimkou hlavního města Prahy, kde k případné volbě alternativní formy se dotazovaní hlásí větší měrou (určitě: 19,3 %, spíše ano: 35,6 %).

3.5.2. Potenciální vliv nových forem péče o předškolní děti na sladění rodinného a pracovního života.

Přes konstatovanou jistou zdrženlivost respondentů (2013) v postojích k novým formám péče o předškolní děti je zjevné, že potenciál v uskutečňování jejich účelu – tj. napomoci takovému sladění rodinného a pracovního života, které by nepřinášelo ani emocionální ani výchovnou škodu či ochuzení na straně jak matky, tak dítěte, je veřejností uznávána v dostatečně velké míře. Postoje k následující otázce to jasně dokládají:

Myslíte, že by zavedení vzájemné rodičovské výpomoci významně pomohlo ženám při návratu na pracovní trh po mateřské, rodičovské dovolené? (2013)

	Celý soubor	Stř. kraj
- určitě ano	19,00%	12,60%
- spíše ano	50,10%	60,20%
- spíše ne	26,60%	22,50%
- určitě ne	4,30%	4,70%

3.5.3. Potřebnost zavádění nových forem

Předchozí závěr je významně potvrzen i výsledkem postojů v další doplňující otázce k novým formám péče o předškolní děti:

Rozšíření možností péče o děti předškolního věku například nové jesle, dětské skupiny, nebo vzájemná rodičovská výpomoc považujete za :

Hodnocení potřebnosti

	SČ kraj ženy 2011	ČR muži 2011	STEM SČ kraj 2013	STEM ČR 2013
velmi potřebné	33,5	31,7	31,7	30,0
spíše potřebné	44,9	34,4	47,7	45,2
spíše nepotřebné	3,8	1,1	12,7	12,6
zcela nepotřebné	1,1	2,1	2,4	1,4
nevím	21,1	29,1	5,4	10,8

Všeobecně pociťovaný deficit zařízení péče o předškolní děti je pro podporu nových forem péče jistě významný, ne-li určující – je pozoruhodné, jak velkou měrou se výsledek z roku 2011 ve Středočeském kraji shoduje s tím, který přineslo šetření STEM v dubnu 2013. Podíly respondentů považujících zavedení nových forem za velmi, či spíše potřebné, se pohybují okolo tří čtvrtin, takže zdrženlivost, či skepsi dala najevo jen okrajová část

dotázaných. I tento výsledek tak výše konstatované známky jisté skepse či zdrženlivosti vůči novým formám dosti zřetelně relativizuje.

3.6. Názor na relativně brzký návrat matek do zaměstnání

Brzký návrat matky po narození dítěte je kontroverzní otázkou – kladný postoj je zpravidla (a je to tak nepochybně správné) podmiňován přesvědčením, že „náhradní“ péče bude splňovat oprávněné nároky na odborné i lidské charakteristiky nahrazování mateřské (rodičovské) péče.

Nejednoznačnost problematiky se tak nutně promítá i do větší, či menší míry zdrženlivosti, jak jsme na to již v předchozích pasážích zprávy narazili. Respondenti odpovídali na otázku „**jaký je váš názor na návrat matek do zaměstnání před třetím rokem věku dítěte**“ následovně:

	2011 Stř.kraj ženy (%)	2011 Stř.kraj muži (%)	2013 celý soubor (%)	2013 Stř.kraj (%)
klady rozhodně převažují nad záporny	8,5	8,0	5,2	2,5
klady spíše převažují nad záporny	15,1	10,4	9,6	10,9
klady a záporny jsou v rovnováze	53,7	46,6	24,9	20,2
záporny spíše převažují	15,5	26,4	28,0	34,4
záporny rozhodně převažují	7,2	11,0	20,1	20,1
nevím, neumím posoudit	0,0	0,0	12,2	11,9

Možnost „úniku“ od jasného postoje vyplnění varianty „nevím“ byla jen v dotazníku 2013 – příslušný podíl postojů (12,2 %) je logicky možno přičíst k neutrálnímu: „klady a záporny jsou v rovnováze“. Potom můžeme konstatovat, že celkový skeptičtější postoj zjištěný celostátním šetřením 2013 není tak výrazný, jak by se na první pohled zdálo. Určité dílčí rozdíly, i když opět ne příliš výrazné, je možno shledávat v sociodemografickém zařazení respondentů 2013:

Rozdíly v postojích dle demografických skupin – 2013 (v %)

	klady převažují rozhodně	klady převažují spíše	podíl odpovědí nevím
muži	6,1	9,8	8,6
ženy	4,4	9,4	6,4
základní vzdělání	8,6	6,1	23
VŠ	3,2	11,2	15,1

obec do 5000 obyvatel	5,6	12,3	13,0
obec 20 až 90 tisíc obyvatel	3,6	8,0	10,2
obec nad 90 tisíc obyvatel	5,6	7,5	14,2

Rozdíly jsou, tak jako to ostatně konstatujeme u všech zkoumaných aspektů šetřené problematiky, skutečně nevýrazné, poněkud zřetelnější odchylky sledujeme vlastně jen v podílech odpovědí „nevím“.

3.7. Ochota poskytovat službu ve vzájemné rodičovské výpomoci

Za „prubířský kámen“ obecných postojů k vzájemné rodičovské výpomoci je možno považovat projevenou ochotu sám/sama se v této aktivitě angažovat – opět můžeme srovnat výsledky výzkumu 2011 s výsledky šetření z dubna 2013. Otázka „pokud by stát umožnil vzájemnou rodičovskou výpomoc, byl/a byste ochoten/a takovou službu sám/a vykonávat“? Otázka přinesla tyto výsledky:

	SČ kraj ženy 2011	SČ kraj muži 2011	Ženy 2013 STEM	Muži 2013 STEM	SČ kraj 2013	ČR 2013
Ano, určitě	10,3	3,8	9,3	4,3	0	7,5
Asi, ano	23,5	16,1	23,9	6,2	15,6	17,2
Težko říci	36,5	21,0				
Spíše ne	19,4	24,7	29,2	25,6	42,6	27,9
Určitě ne	12,4	34,4	25,0	48,3	29,5	33,5
nevím			12,5	15,7	12,3	13,7

U této, možná kruciólní otázky, se tedy výsledek z celostátního šetření v roce 2013 za Středočeský kraj i celou ČR neliší od předchozího z roku 2011 nijak výrazně. Potvrzuje to přetrvávající nemalou míru zájmu, ochoty se aktivně do vzájemné rodičovské výpomoci zapojit.

S výsledkem z roku 2011 jsou v aktuálním celostátním šetření v pozoruhodné shodě podíly odpovědí „určitě“ a „asi ano“ zvláště u postojů žen – o jejichž event. působení

v pečovatelské službě jde především. Jestliže současná míra zájmu není prakticky menší, než jakou jsme konstatovali ve středních Čechách v roce 2011 (při zmiňovaném dojmu jisté zdrženlivosti v aktuálních postojích k novým, alternativním formám péče v současném výzkumu) je to pro myšlenku vzájemné rodičovské výpomoci nesporně pozitivní zjištění. Z respondentů odpovídajících v této otázce bylo z 1005 (celý soubor) 271 – detailnější třídění by nemělo statistickou významnost.

3.8. Jak je veřejnosti posuzován aspekt četnosti dětí v pečovatelském zařízení

K významným charakteristikám VZÁJEMNÉ RODIČOVSKÉ VÝPOMOCI či DĚTSKÉ SKUPINY nepochybně patří malá početnost těchto „kolektivů“. Na tuto charakteristiku života dítěte může být nahlíženo různě – z hlediska zdravotního, emocionálního, osobního vztahu pečovatelky a dítěte, blízkosti, či vzdálenosti od přirozené rodinné situace, možnosti socializace atp.

V každém případě platí, že četnost kolektivu je aspektem respondenty velmi vnímaným a lze mít za to, že skutečně i velmi důležitým pro kvalitu pečovatelské služby. Je pozoruhodné, že v tomto směru se výsledek šetření ve Středočeském kraji 2011 od výsledku celostátního šetření 2013 (podobně jako tomu je v názoru na potřebnost zavádění nových forem péče, přičemž v míře ochoty poskytnout pečovatelskou službu ve vzájemné rodičovské výpomoci a vlastně i v názoru na relativně brzký návrat matek do zaměstnání po narození dítěte) nijak výrazně neliší. Otázka byla v celostátním šetření mírně modifikována, ale v obou případech šlo o to, jestli je menší počet dětí v kolektivu předem KLADEM, či nikoliv.

Postoje k výhodnosti máločetných dětských skupin

ženy 2011 (%)	muži 2011 (%)	ženy 2013 (%)	muži 2013 (%)	celá ČR 2013 (%)	Stř.kraj 2013 (%)
------------------	---------------------	---------------------	---------------------	------------------------	-------------------------

ano rozhodně	37,2	31,9	44,3	42,4	43,3	35,8
spíše ano	36,6	37,2	44,1	44,8	44,4	51,0
těžko říci	24,9	26,6				
spíše ne	2,0	2,7	10,7	11,5	11,1	12,4
určitě ne	0,4	1,6	0,8	1,4	1,1	0,9

Drtivá převaha pozitivního hodnocení máločetných skupin, potvrzená dubnovým celostátním šetřením tedy dokládá, jak velký význam je tomuto aspektu péče aktuálně přikládán. Je to nesporně výsledek hovořící ve prospěch rozšiřování (zavádění) nových, alternativních forem péče o předškolní děti, což rovněž nezanedbatelně relativizuje skepsi, či zdrženlivost naznačenou v některých úvodních postojích.

Lze oprávněně očekávat, že silně pozitivní hodnocení málo početných skupin dětí v pečovatelském zařízení (resp. domácím prostředí pečovatelky) by nakonec i pozitivně ovlivnilo faktickou volbu i využívání takovýchto typů péče o předškolní děti.

Jestliže výsledky postojů mužů a žen jsou v šetření 2013 prakticky totožné, tak dle dalších demografických znaků se určité rozdíly sice objevily, ani v tomto případě však nejsou nijak významné („určitě ano“ odpovědělo 34,9 % respondentů se základním vzděláním, v případě VŠ 52,8 %). Určitý, jakoby o něco vlažnější postoj respondentů ze Středočeského kraje, je třeba hodnotit obezřetně, vzhledem k absenci varianty „těžko říci“.

3.9. Finanční aspekty péče o předškolní děti v alternativních formách péče

Při snahách o vznik, či rozšiřování nových forem péče o předškolní děti nelze opomenout ani finanční aspekt záležitosti, tedy výše platby za dítě v péči i samotný výdělek pečující osoby. U alternativních způsobů péče o předškolní děti jde zpravidla o aktivity tak či onak komerční, finanční stránka je pro mnohé rozhodující.

Přiměřená částka za jedno dítě měsíčně

	ženy 2011 (%)	muži 2011 (%)	ženy 2013 (%)	muži 2013 (%)	Stř.kraj 2013 (%)	celá ČR 2013 (%)
do 1500,-	35,1	31,6	38,6	37,3	28,7	38,0
1501,-až 2500,-	23,9	25,8	32,0	31	32,6	31,5
2501,- až 3500,-	18,1	14,2	16,9	20,8	19,1	18,8
3501,- až 4500,-	24,0	8,4	8,0	6,3	7,6	7,2
více než 4500,-	20,5	20,0	4,4	4,6	11,9	4,5

3.9.1. Platba za péči

Respondenti v obou šetřeních odpovídali na otázku, jakou částku považují za přiměřenou za péči o dítě ve VZÁJEMNÉ RODIČOVSKÉ VÝPOMOCI nebo DĚTSKÉ SKUPINĚ (měsíčně).

Pokud odhlédneme od odlišné reprezentativnosti uplatněných výzkumných souborů, postojový rozdíl spočívá především ve výrazně menším podílu respondentů v šetření 2011 ochotných platit za měsíc více než 4500,-Kč. Jinak jsou výsledky až překvapivě málo odlišné. K „redukci“ ochotných platit relativně vysokou částku 4500,- pravděpodobně přispěla i atmosféra ve společnosti, která nahrává spíše šetření, neochotě vydávat peníze.

Podobně jako u příznivého hodnocení málo početných skupin dětí v zařízení péče se i v názoru na výši platby za péči o své dítě, muži a ženy významně shodují. Z odchylek stojí za zmínku zřetelně nadprůměrný podíl platit více než 4500,-Kč v šetření 2011 (vzhledem k aktuálnímu celostátnímu průměru) a přiměřeně nižší podíl uvedené varianty „do patnácti set“) – tím se výsledek za kraj do jisté míry blíží výsledku zjištěnému v průzkumu v roce 2011.

Je jisté, že skutečná výše platby nemusí být v souladu se zaznamenanými představami dotazovaných osob – její výše ovšem za zájem svěření dítěte do pečovatelské služby bude mít nepochybně nezanedbatelný vliv.

3.9.2. Představy o přiměřené výši finanční odměny za pečovatelskou službu

Otázka (s použitím stejných intervalů ve výši měsíční finanční odměny) byla respondentům položena v obou šetřeních, tedy jak v roce 2011 ve Středočeském kraji tak v roce 2013 v šetření celostátním.

Komplementárním doplňkem poznatků o výši finanční platby ochotné poskytovanou péči o předškolní děti, je představa o výši finanční odměny za výkon takové péče – ať již ve VZÁJEMNÉ RODIČOVSKÉ VÝPOMOCI, nebo DĚTSKÉ SKUPINĚ.

Představa o výši odměny (čistý měsíční plat)

	ženy 2011 (%)	muži 2011 (%)	ženy 2013 (%)	muži 2013 (%)	Stř.kraj 2013 (%)	celá ČR 2013 (%)
do 5000,-			12,1	12,2	8,4	12,2
5001,-až 10 000,-			32,5	31,5	28,4	31,5
do 10 000,-	46,0	46,2				
10 001,- až 15 000	31,0	19,8	32,3	32,9	41,0	32,9
15 001,- až 20	20,0	1,1	18,1	17,7	21,2	17,7

000-						
20 001,- až 25 000,-	1,4	23,1	5,1	5,8	1,1	5,8
více než 25 000,-	2,5	9,9				

Samotná ochota se takto angažovat je v postoji v položené otázce potvrzena v dostatečné míře „jádro“ nároků se v obou případech pohybuje mezi deseti až dvaceti tisíci korun okolo 50 % odpovědí). Nijak výrazně – i při poněkud odlišném formulování variant – se neliší ani podíl těch, jejich představa by nepřekračovala deset tisíc korun za měsíc. To znamená, že kategorizace škály uplatněná v šetření v roce 2011 má vcelku prakticky aplikovatelnou obecnou platnost.

Velmi obdobné jsou v aktuálním výzkumu národky mužů i žen ve srovnání s šetřením v roce 2011 je však nepřehlédnutelně zastoupena i varianta do pěti tisíc a naopak zřetelně menší jsou podíly nároků nad dvacet tisíc (především v případě mužů). Celkově se zdá, že výsledek z roku 2011 ve Středočeském kraji byl poněkud nadnesený, ten současný je zjevně realističtější.

3.10. Stručné shrnutí výsledků sociologického šetření k problematice nových forem péče o předškolní děti (s komparací poznatků z roku 2011 s výsledky celostátního šetření v roce 2013)

- 1) Je zřejmé, že brzké nástupy žen do zaměstnání jsou méně časté, než jak se tojevilo v průzkumu ve Středočeském regionu v roce 2011 (nástup do tří let po narození dítěte v současném celostátním pohledu byl uveden jen podílem mezi jednou čtvrtinou až jednou třetinou dotázaných). Větší nabídka péče za přijatelných podmínek by tento podíl nepochybně zvýšila.
- 2) Hodnocení stávajících možností v nabídce péče o předškolní děti: v tomto ohledu se aktuální výsledky nijak výrazně od zjištění v roce 2011 neodlišují – v obou případech se podíly těch, kteří stávající možnosti hodnotí jako spíše, nebo zcela nedostatečné, pohybují okolo padesáti, či šedesáti procent.
- 3) V šetření v dubnu 2013 se uplatnila modifikovaná otázka (jednotlivé varianty péče byly hodnoceny zvláště na pětistupňové škále). Proto prosté srovnání výsledků není dost dobře možné. Jako velmi, nebo dosti potřebnou podporu všem sledovaným typům péče udávalo téměř čtyři pětiny dotázaných žen (muži o něco méně často). V roce 2013 respondenti přisuzovali poněkud větší měrou důležitost podpory spíše „klasickým“ zařízením (MŠ - přes osmdesát procent, státním zařízením pro děti do tří

let – ale i podnikovým – více než sedmdesát procent), zatímco pro podporu vzájemné rodičovské výpomoci či dětských skupin se vyslovilo „jen“ okolo padesáti procent dotázaných. Vzhledem k tomu, že o těchto možnostech respondenti spíše jen slyšeli, než aby s nimi měli reálnou zkušenost, je možno míru takového postoje považovat určitě za nemalou.

- 4) Jistá zdrženlivost k novému, nezavedenému, se pak výrazněji projevila v situaci tak zvaného lámání chleba – čemu by byla v případě potřeby (a možnosti) svěřit dítě do péče dávána přednost: výrazně nejčastěji uvedeno „výstavba, či rozšiřování MŠ (57,1%). Zde také „zabodovala“ i varianta „podnikové školky, nebo jesle“ (18,2 %), zřejmě je na ní sympatická fyzická blízkost dítěte a matky. Volba klasického zařízení pro děti do tří let o něco méně. Na omezení dané výběrem jedné varianty „dopltili“ nové formy péče – vzájemná rodičovská výpomoc (6,6 %) a dětská skupina (3,0 %) a to zřejmě ve výše naznačeném důsledku své novosti, či nezavedenosti.
- 5) Ne každá otázka „testuje“ postoj stejně: otázka na eventuální využití nových forem péče ve specifickém souboru průzkumu v roce 2011 se setkala s výrazně příznivým ohlasem: spíše, nebo určitě ANO bylo uvedeno sotva deseti procenty respondentů. Výsledek reprezentativního šetření v roce 2013 je v tomto směru skromnější – určitě ANO 6,8 %, spíše ANO 30,4 % - i tak ale jde o nepřehlédnutelnou míru zájmu (zvláště vzhledem k výše uvedenému postoji v otázce omezující volbu na jedinou variantu). Jednoznačně příznivé postoje byly v šetření 2013 konstatovány u otázky, zda zavedení vzájemné rodičovské výpomoci do praxe by významně pomohlo návratu žen do zaměstnání – určitě ANO 19,0 %, spíše ANO 50,1 %. Formě péče o předškolní děti ve vzájemné rodičovské výpomoci – původně hlavní idey projektu „Nové formy...“, se dostalo dostatečného zadostiučinění. Ještě příznivěji pro nové formy dopadla otázka zjišťující potřebnost rozšíření možností péče o děti předškolního věku (nové jesle, dětské skupiny, nebo vzájemná rodičovská výpomoc): jak v průzkumu v roce 2011, tak v současném z dubna 2013 podíly „velmi potřebné“ a „spíše potřebné“ se celkově v obou případech pohybují okolo tří čtvrtin (ženy vždy o něco více než muži), což znamená jistě podporu velmi výraznou.
- 6) Postoje k potřebnosti rozšiřování možností péče o předškolní děti nepochybně úzce souvisí s názorem na to, jaký je poměr „KLADŮ A ZÁPORŮ“ (relativně) brzkého návratu matky do zaměstnání. V průzkumu 2011 dominovalo stanovisko rovnováhy (okolo 50 % odpovědí) u převahy KLADY to byla necelá jedna čtvrtina (ženy více než muži) výsledek celostátního šetření 2013 je střízlivější: rovnováhu vidí jedna čtvrtina respondentů, zhruba patnáct procent kladů, takže ZÁPORY jsou spatřovány častěji (vzhledem k tomu, že více než patnáct procent respondentů zvolilo „únikovou“

odpověď NEVÍM lze výsledek - méně než polovina negativních postojů) - považovat za realistické vyjádření aspektu péče o předškolní děti, který je sám o sobě kontroverzní.

- 7) Úspěch, či neúspěch takových nových forem péče o předškolní děti jako je vzájemné rodičovská výpomoc, je v nemalé míře ovlivněn zájmem matek takovou službu vykonávat. V tomto směru se zájem jeví jako zřejmě dostatečný – pozoruhodná je zvláště shoda v míře kladných postojů žen v obou šetřeních: ANO určitě (10,3 % - 2011, ANO určitě (9,3 % - 2013), asi ANO (23,5 % - 2011), (23,0 % - 2013).
- 8) Pokud jde o preference méně početných skupin dětí, tak výsledky obou šetření jsou velmi blízké (zvláště u postojů žen): v roce 2011 se podíly „ANO rozhodně“ blížily dvěma pětinám. V roce 2013 ještě více než dvě pětiny respondentek, ale i mužů) z hlediska kvality péče upřednostňuje menší skupiny dětí. Pro nové formy péče jde jistě o příznivý výsledek.
- 9) Ani v představách o výši přijatelné částky za péči o dítě se postoje, zjištěné v obou šetřeních, významně neliší: v jednom i druhém šetření byla nejčastěji uvedena (více než jednou třetinou dotázaných) nejnižší částka – do 1500,- Kč, s vyšším intervalem platby podíly zřetelně klesají (dvaceti procenty zastoupená kategorie více než 4500,- korun šetření v roce 2011 se jeví jako spíše náhodný, ne zcela věrohodný výkyv – ve výzkumu 2013 podíl představuje pouze 4,5 %. Uplatněná škála šetření z roku 2011 se nicméně ukázala být i aktuálně adekvátní.
- 10) V šetření 2013 byla „výdělková škála“ mírně upravená: nejnižší varianta (do 10 tisíc) byla rozdělena na interval do pěti tisíc a pět tisíc až deset tisíc. Podstatné jistě je, že (celkem do výše deset tisíc se v obou šetřeních vešla bezmála polovina respondentů, celkově do výše patnáct tisíc v roce 2011 76 % respondentek (mužů o něco méně), v šetření v roce 2013 – reprezentativnějším – je to 76,9 % (postoje mužů i žen jsou vyrovnané).

ZÁVĚR

Sociologický průzkum problematiky péče o předškolní děti, realizovaný v dubnu 2013 agenturou STEM v rámci omnibusového šetření v podstatě rozhodně nezpochybňuje poznatky získané vlastním šetřením FCHSK ve Středočeském regionu v roce 2011. Poznatky však mírně koriguje, aktualizuje a především zvyšuje jejich relevantnost celostátním záběrem a reprezentativním výzkumným souborem respondentů.

Pozoruhodná je přitom zjevná univerzálnost zjištěných poznatků v celém spektru společnosti. Mezi celkovou strukturou postojů a rozčleněním postojů v různých demografických skupinách (dle pohlaví, věku vzdělání ...) jsou zpravidla jen nepatrné rozdíly.

Jistý rozpor mezi výrazně pozitivními postoji k novým formám péče o předškolní děti (potřebnost zavádění, či rozšiřování, jejich přínos pro sladování rodinného a pracovního života, přesvědčení, že menší skupiny dětí jsou s ohledem na kvalitu péče vhodnější) a zřetelně menšími podíly jednoznačně kladných odpovědí na otázku, zda by novou formu péče v případě možnosti vybrali pro vlastní dítě, je vysvětlitelný a psychologicky pochopitelný – i když je NOVÉ uznáváno, tak spíše dám přednost dosavadnímu zavedenému a eventuálně počkám, jak se NOVÉ osvědčí. Svoji roli jistě hraje i nedostatečná informovanost, obeznámenost s připravovanými novými možnostmi, jejich nedostatečné prosazování. Úsilí v tomto směru je ostatně cílem, či smyslem projektu „Nové formy...“ a výsledky sociologického šetření opětovně dokládají jeho opodstatněnost.